

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ HAZIRLIKLARI KONUŞMALARINDAKİ SÖZ VARLIKLARI

Derya YILDIZ*

Öz: Bir dildeki söz varlığının tespit edilmesi o dilde yaşayan unsurların belirlenmesi anlamını taşımaktadır. Özellikle konuşma dilindeki söz varlığının tespitiyle o dili öğrenecekler için sözlü dilde en çok kullanılan kelimeler, deyimler, atasözleri ve ikilemeler belirlenmiş olacaktır. Bu bağlamda bu çalışmada ana dili Türkçe olan üniversite 1. sınıf öğrencilerinin hazırlıklı konuşmalarındaki söz varlıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi modeli kullanılmış, öğrencilerin konuşmaları kaydedilerek yazıya geçirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre kız öğrencilerin konuşmalarında toplam ve farklı kelime sayısının daha fazla olduğu, konuşmalarda kelime türü olarak en fazla isimlerin kullanıldığı, atasözü kullanılmadığı, az sayıda ikileme ve özdeyiş kullanıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Hazırlıklı konuşma, söz varlığı, türkçe öğretmeni adayları

* Dr.; Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü

VOCABULARIES IN THE PREPARED SPEECHES OF PRE-SERVICE TURKISH TEACHERS

Derya YILDIZ*

Abstract

Identification of vocabularies of people who speaks a language means determination of elements which are living in the language. Especially by identifying of vocabularies in speaking language, words, idioms, proverbs, epigrams and repetitions which are most used in a language will be determined for the people who will learn this language. Therefore, purpose of this study is determination of vocabularies which are in prepared speeches of first-year students at a university whose mother tongues are Turkish. In this purpose, speeches of the students were documented by recording. According to the obtained data, it was observed that the numbers of total and different words in the speeches of girl students were more than the numbers of them in the speeches of the boy students and the most used words in the speeches of the all students were nouns. From the data, it was also understood that, proverbs were not used and there were very few epigrams and repetitions in the speeches of the all students.

Key words: Prepared speech, vocabulary, pre-service turkish teachers

Giriş

Konuşmanın kelimeler ile gerçekleşmesi, konuşma eyleminde söz varlığının önemini göstermektedir. En önemli unsuru kelimeler olan söz varlığı, bir dilin gelişmelerini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Ergin'e (1998: 95) göre kelime, "Manası veya gramer vazifesi bulunan ve tek başına kullanılan ses veya sesler topluluğudur." Korkmaz (1992: 6) ise kelimeyi "Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan ve tek başlarına zihindeki belli kavramlara karşılık olan somut veya soyut söz kalıpları; somut ve soyut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimleridir." şeklinde tanımlar. Martinet (1985: 98) de kelimeyi, birbirinden ayırlamayan anlam birimlerinin oluşturduğu özerk bir dizim olarak tanımlar.

Söz varlığı, kelimelerin dışında deyim, atasözü, ikileme, kalıp ifadeleri de içine alan bir terimdir. (Aksan, 2015; Baş, 2011). Korkmaz (1992: 100) söz varlığını "Bir dilin

* Dr., Necmettin Erbakan University, Department of Turkish Education

bütün kelimeleri; bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı” şeklinde ifade eder. Aksan (2015), söz varlığının sadece bir dilde birtakım seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş simgeler, kodlar- ya da dilbilimdeki terimiyle göstergeler- olarak değil, aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürünün yansıtıcısı, dünya görüşünün bir kesiti olarak düşünülmesi gerektiğini ifade eder.

Aksan (2015: 39), deyimler ve atasözleri ile ilgili şu değerlendirmelerde bulunur: “Deyimler, dili konuşan toplumun anlatımdaki gücünü ve başarısını, benzetmeye, nükteye olan eğilimini ortaya koyan önemli öğelerdir. Atasözleri ise bir toplumun bilgeliğini, deneyimlerini, dünya görüşünü ve anlatım gücünü yansıtan, yüzyıllarca yaşayabilen sözlerdir.”

Dil becerilerinin etkili kullanılmasında, düşünme ve ifade zenginliğini sağlaması bakımından kelime hazinesinin önemli bir yeri vardır. Kelime hazinesinin, dil becerilerindeki etkililiğinin yanı sıra diğer derslerdeki akademik başarıyı etkilediği araştırmalar (Blachowicz ve Fisher, 2004; Robinson, 2005; Nelson ve Stage, 2007; Yalçın ve Özek, 2006) tarafından belirlenmiştir.

Yazılı ve sözlü dildeki kelimeler bir araya getirilerek “derlem” çalışmaları yapılmaktadır. Özellikle Batı dillerinde yazılı ve sözlü dili temsil eden derlemler mevcuttur Amerikan Ulusal Derlemi (ANC, 2005), İngiliz Ulusal Derlemi (BNC, 2005), **Çek Ulusal Derlemi** (Hajic, 1998) yabancı dillerde yapılmış derlem çalışmalarına örnek olarak verilebilir.

Türkçe için yazılı dil üzerinde yapılmış en kapsamlı çalışmalar Göz (2003) ve Süleymanoğlu’na (2006) aittir. Göz (2003) seçtiği metinlerle 1.006.306 kelimele bir havuz oluşturmuş, 22.693 farklı kelimeyi sıklıklarıyla birlikte listelemiştir. Süleymanoğlu (2006) da derlediği kelimelerle 500000 kelimele bir havuz oluşturmuş ve toplam 297.059 kelimele bir *ters sıklık sözlüğü* hazırlamıştır. Say ve Oflazer (2010) başkanlığında yürütülen ODTÜ Türkçe Derlem 2 milyon sözcük içeren 1990 sonrası Türkçe metin örneklerinden oluşmaktadır. Sözlü dil üzerine çok önemli bir çalışma da, “*ODTÜ Sözlü Türkçe Derlemi Projesi*”dir. Projenin amacı, yüz yüze ya da çeşitli iletişim araçlarıyla gerçekleşen Türkçe konuşmalardan oluşacak 1 milyon sözcüklük bir veri tabanını dilbilimsel yöntemlerle çözümleyerek günümüz Türkçesinin bilgisayar ortamında izlenmesini ve taranmasını sağlayacak bilimsel bir kaynak oluşturmaktır.

Türkçe Sözlüğün (2005) son basımında madde başı olarak yaklaşık 65.000, iç madde başları ile birlikte 104.481 sözcüklüğü yer almaktadır. Ancak önemli olan yaşayan dilde ne kadar söz varlığının kullanıldığıdır. Anlatma becerisi olan konuşmada kişilerin kullandıkları kelimeler, aktif kelime hazinesini içermektedir. Aşık (2007), sözlü dil üzerine yapılan çalışmalarla hangi sözcüklerin sözlü dilde daha çok kullanılmaya başlandığını ve yabancı sözcüklerin yerine önerilen yeni sözcüklerin ne oranda halk arasında kabul gördüğünü belirleneceğini ifade eder ve bu sebeple sözlü dil üzerinde bu çalışmaların sıkça yenilenmesi gerektiğini vurgular.

Alan yazında ağırlıklı olarak öğrencilerin yazılı anlatımlarındaki söz varlıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. İlköğretim I. basamak öğrencilerinin yazılı anlatımlarındaki kelime hazineleri (Eğilmez, 2010; Karadağ, 2005; Temur, 2006); ilköğretim II. basamak öğrencilerinin yazılı anlatımlarındaki kelime hazineleri (İpekçi, 2005; Kurudayıoğlu, 2005); lise öğrencilerinin kelime hazineleri (Avkapan, 2006; Yazı, 2005; Yiğittürk, 2005); ilköğretim ve lise öğrencilerinin yazılı anlatımlarındaki kelime hazinelerini birlikte değerlendiren çalışmalar (Çıplak, 2005); üniversite öğrencilerinin yazılı anlatımlarındaki söz varlığını inceleyen çalışmalar (Pilav, 2008; Ensar ve Doğan, 2014), çocuk dergilerinin söz varlığını inceleyen çalışmalar (Baş, 2005); ders kitaplarının kelime hazinesini inceleyen çalışmalar (Kutlu, 2006; Karadağ ve Kurudayıoğlu, 2006; Yalçın, 2005); çocuk kitaplarının söz varlığını inceleyen çalışmalar (Baş, 2006) yapılmıştır. Ayrıca Türkçe derlemleri veri tabanı olarak kullanarak söz varlıklarını inceleyen çalışmalar (Aksan, Mersinli ve Yaldır, 2011; Aksan ve Yaldır, 2011; Uçar ve Kurtoğlu, 2011) yapılmıştır.

Sözlü dildeki söz varlığını belirlemeye yönelik çalışmaların ise yabancılara Türkçe öğretimi alanında (Aşık, 2007; Tunçel, 2011), çizgi filmlerdeki söz varlığının belirlenmesinde (Ayan ve Baş, 2015); ilköğretim ve lise öğrencilerinin kelime hazinesinin tespitinde (Obuz, 2012; Ünsal, 2005); farklı öğretim kademesindeki öğrencilerin kelime sayılarını incelenmesinde (Emiroğlu, 2015) yapıldığı belirlenmiştir. Burada dikkati çeken sözlü dil üzerinde yapılan çalışmaların az olmasıdır. Baş ve Karadağ (2012: 82), konuşma dilinden malzeme toplama zorluğunun araştırmacıları yazılı dil üzerine çalışmaya yönlendirdiğini ifade etmiştir. Ayrıca mevcut çalışmalar hazırlıksız konuşmalar üzerinde yapılmıştır. Bu sebeple bu çalışmada ilköğretimden üniversiteye kadar olan ana dili eğitimi sürecinde edinilen söz varlığını belirlemek için Türkçe öğretmeni olacak üniversite 1. sınıf öğrencilerinin hazırlıklı konuşmalarındaki söz varlıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırmada, üniversite 1. Sınıf (Türkçe Eğitimi Bölümü) öğrencilerinin hazırlıklı konuşmalarındaki söz varlıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçla, araştırmada nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi modeli kullanılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217).

Verilerin Toplanması

Araştırmada, Türkçe Eğitimi Bölümünde öğrenim gören 1. sınıf öğrencilerinin hazırlıklı konuşmalarındaki söz varlıklarını belirlemek amacıyla sınıf listesindeki ilk 10 kız 10 erkek olmak üzere toplam 20 öğrenciye hazırlıklı konuşma yaptırılmıştır. Konular: yanlışlar, ilerleme, film, anlayış, sağlıklı yaşam, savaş, hırs, dostluk, okumak, anne, zaman, şair, mantık, gelenek, sınav, huzur, sevgi, yazmak, renk ve kararlılıktır. Öğrenciler konuşmalarının şekli ve süre konusunda serbest bırakılmış ve konuşmalar kamera ile kaydedilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada, öğrencilerin yaptıkları hazırlıklı konuşmaların kelime listeleri oluşturulmuş ve toplanan veriler incelenmiştir. Bu verilerin analizinde “Kategorisel içerik analizi yöntemi” kullanılmıştır. “Kategorisel analiz, genel olarak, belirli bir mesajın önce birimlere bölünmesini ve ardından bu birimlerin, belirli kriterlere göre kategoriler halinde gruplandırılmasını ifade eder. Kategorilendirme, mesajların kodlanmasını, yani anlamlarının işlenmesini gerektirir” (Bilgin, 2006: 19). Bu amaçla konuşmalardaki kelime listeleri birleştirilerek tek bir liste haline getirilmiştir.

Alan yazında söz varlığı ile ilgili yapılan araştırmalardan (Baş 2011, Kurudayıoğlu ve Karadağ, 2005) hareketle çalışmada aşağıda belirlenen ölçütler göz önünde bulundurulmuştur:

Kelimeler kök ya da gövde olabilecek biçimleri ile taban hâlinde bırakılmış, ayrı yazılan birleşik kelimeler, sayılar ve tarihler de kelime olarak kabul edilmiştir. Söz varlığı unsurlarındaki çekim ekleri çıkarılmıştır. Çok anlamlılık çalışma kapsamının dışında tutulmuş, eş seslilik dikkate alınmıştır.

Söz varlığı unsurlarından örnekler verilirken en fazla sıklığı bulunan unsurdan başlanmış, çok sayıda örneğin bulunduğu durumlarda ilk on unsur verilmiştir. Birden fazla unsurun kullanıldığı örneklerin ona ulaşmaması durumunda iki kullanıma kadar olan unsurlar gösterilmiştir. Deyimlerde birden fazla kullanım olmadığı için on deyim verilmiştir. Yapı bakımından eklemeli diller arasında yer alan Türkçede eklerin önemli bir yer tutması sebebiyle en çok kullanılan yapım ekleri belirlenmiştir. İsimler, fiiller, edat-bağlaçlar, fiilimsiler, özel isimler, özdeyişler, deyimler, ikilemeler ve atasözleri ayrı başlıklarda gösterilmiştir.

Bulgular

Tablo 1: Kız ve erkek öğrencilerin toplam ve farklı kelime sayıları

Tür	Toplam Kelime Sayısı	Farklı Kelime Sayısı
İsim	1681	684
Fiil	183	88
Edat ve Bağlaç	233	28
Fiilimsi	320	169
Özel İsim	52	31
Özdeyiş	5	5
Deyim	25	25
İkileme	2	2
Atasözü	-	-
Toplam	2501	1031

Tablo 1'deki bulgulara göre kız ve erkek öğrencilerin konuşmalarında; 2501 toplam söz varlığı, 1031 farklı söz varlığı tespit edilmiştir. Konuşmalarda; 1681 isim, 684 farklı isim; 183 fiil, 88 farklı fiil; 233 edat ve bağlaç, 28 farklı edat ve bağlaç; 320 fiilimsi, 169 farklı fiilimsi; 52 özel isim, 31 farklı özel isim; 5 toplam ve farklı özdeyiş; 25 toplam ve farklı deyim; 2 toplam ve farklı ikileme vardır. Konuşmalarda atasözü kullanılmamıştır.

Tablo 2: Kız öğrencilerin toplam ve farklı kelime sayıları:

Tür	Toplam Kelime Sayısı	Farklı Kelime Sayısı
İsim	1072	570
Fiil	86	60
Edat-Bağlaç	109	24
Fiilimsi	137	122
Özel İsim	34	24
Özdeyiş	4	4
Deyim	20	20
Atasözü	-	-
İkileme	-	-
Toplam	1472	841

Tablo 2'deki bulgulara göre kız öğrencilerin toplam ve farklı söz varlıklarında; toplam 1472, 841 farklı unsur yer almaktadır. Konuşmalarda; 1072 isim, 570 farklı isim; 86 fiil, 60 farklı fiil; 109 edat-bağlaç, 24 farklı edat-bağlaç; 137 fiilimsi, 122 farklı fiilimsi; 34 özel isim, 24 farklı özel isim; 4 toplam ve farklı özdeyiş, 20 toplam ve farklı deyim vardır. Kız öğrenciler konuşmalarında atasözü ve ikileme kullanmamışlardır.

Tablo 3: Erkek öğrencilerin toplam ve farklı kelime sayıları

Tür	Toplam Kelime Sayısı	Farklı Kelime Sayısı
İsim	609	535
Fiil	97	66
Edat-Bağlaç	124	23
Fiilimsi	140	112
Özel İsim	18	13
Özdeyiş	1	1
Deyim	5	5
İkileme	2	2
Atasözü	-	-
Toplam	1027	770

Tablo 3'teki bulgulara göre erkek öğrencilerin söz varlıklarında toplam 1027, 770 farklı unsur yer almaktadır. Konuşmalarda; 609 isim, 535 farklı isim; 97 fiil, 66 farklı fiil; 124 edat-bağlaç, 23 farklı edat-bağlaç; 140 fiilimsi, 112 farklı fiilimsi; 18 özel isim, 13 farklı özel isim; 1 toplam ve farklı özdeyiş; 5 toplam ve farklı deyim; 2 toplam ve farklı ikileme vardır. Atasözü kullanılmamıştır.

Tablo 4: Kız öğrencilerin en çok kullandıkları kelimeler

Tür	
İsim	Bir: 45, Bu: 29, Huzur: 13, Çok: 12, İnsan: 12, O:11, Gelenek: 11 Barış: 10, Millet: 7, Toplum: 7
Fiil	Demek: 7, Olmak: 6, Düşünmek: 4, Görmek: 4, İstemek:3 Yapmak:2 Almak:2 Yaşamak:2 Yemek: Vurgulamak:2
Edat-Bağlaç	Ve: 26, DA: 21, İçin: 15, Kadar: 7, Veya: 4, Gibi: 4, İşte: 4, Ya Da: 3, Bile: 3, Ki: 3
Özel İsim	Allah: 3, Antakya: 3, Mevlana: 3, Türkiye: 3, Konya: 2, Trabzon: 2
Fiilimsi	Olarak: 8, Olduğu: 4, Diye: 2, Diyerek: 2, Aktarılan: 2, Sıgdırılabilen: 2, Yaşadığı: 2
Deyim:	Azimli olmak, Huzura kavuşmak, Sırrını vermek, Savaş açmak İçini dökmek, Sıkı sıkıya bağlı olmak, Körü körüne bağlı kalmak, Hak etmek, Ele almak, Rol oynamak
Özdeyiş	-“Dostluk ve kardeşlikte akarsu gibi ol”, “Dostluk matematiksel olmalı, sevinci çarpmalı, hüznü bölmeli, geçmişi çıkarmalı, yarını da toplamalı”, “Gel gör beni aşk neyledi”, “Taşı delen suyun gücü değil suyun sürekliliğidir”, “Yurtta barış dünyada barış”

Tablo 4'teki bulgulara göre kız öğrencilerin isim türünde en çok “bir”, fiil türünde “de”, bağlaç türünde “ve”, özel isim türünde “Allah, fiilimsi türünde ise “olarak” kelimesini kullandıkları belirlenmiştir. Konuşmalarda deyimler ve özdeyişler bir kere kullanılmıştır.

Tablo 5: Erkek öğrencilerin en çok kullandıkları kelimeler

Tür	
İsim	Bir: 58, Bu: 40, Mantık: 18, İnsan: 16, Var: 15, Zaman: 14, En: 9, İyi: 8, Şey: 8, Aile: 6
Fiil	Olmak: 9, İstemek: 6, Gelmek: 4, Demek: 3, İfade Etmek: 3, Düşünmek: 2, Bulmak: 2, Yapmak: 2, Vermek: 2, Göstermek: 2
Edat-Bağlaç	Ve: 34, İçin: 13, DA:27, Ama: 9, Gibi: 6, Çünkü: 6, Kadar: 4, Yani: 4, Veya: 3, Ancak: 3
Özel İsim	Türkçe: 3, Almanya: 2, Aristoteles: 2, İngiltere: 2
Fiilimsi	Olarak: 12, Olduğu: 12, Olan:6, Hırslanmak:2
Deyim	Çare aramak, Anlam katmak, Boşa çıkarmak, Yenik düşmek, Yer vermek
İkileme	Uzun uzun, Sıkı sıkı

Tablo 5'teki bulgulara göre erkek öğrencilerin isim türünde en çok "bir", fiil türünde "ol", bağlaç türünde "ve", özel isim türünde "Türkçe", fiilimsi türünde ise "olarak" ve "olduğu" kelimelerini kullandıkları belirlenmiştir. Konuşmalarda deyim ve ikilemeler bir kere kullanılmıştır.

Tablo 6: Kız öğrencilerin kullandıkları yapım ekleri sayıları

Yapım Eki	Sayı
-lik: Kararlılık: 3, Kolaylık: 2, Dostluk: 2, Gençlik, Günlük, Dürüstlük, Özgürlük, Topluluk, Yalnızlık, Zorluk, Açıklık	15
-li: Önemli: 3, Başarılı, Çeşitli, Bilgili	6
-süz: Olumsuz, Bağımsız, Zahmetsiz, Yanlısız, Sağlıksız, Anlayışsız	6
-m: Anlam: 3, Kavram, Eğitim	5
-ş: Arayış, Davranış, Yaradılış	3
-gi: Sevgi: 2, Bilgi	3
-ci: Gelenekçi, İlerici	2
-k: Büyük, Uzak	2

Tablo 6'daki bulgulara göre kız öğrenciler konuşmalarında 15 kez "-lik"; 6'şar kez "-li" ve "-süz"; 5 kez "-m" ekini, 3'er kez "-ş" ve "-gi"; 2'şer kez "-ci" ve "-k" yapım eklerinden türemiş kelimeleri kullanmışlardır.

Tablo 7: Erkek öğrencilerin kullandıkları yapım ekleri sayıları

Tür	Sayı
-lik: Dostluk: 2, Kararlılık: 2, Olumsuzluk: 2, Günlük, Mantıksızlık, Güvensizlik, Mimarlık, Özellik, Saflık, Sonsuzluk, Temizlik, Yücelik	15
-li: Olumlu: 2, Önemli: 2, Mantıklı: 2, Türlü, Zararlı, Çeşitli, Değerli, Farklı, Renkli	12
-m: Anlam: 4, Eğitim: 3, İzlenim, Çıkarım, Yaklaşım, Açılım	11
-süz: Olumsuz: 3, Sonsuz, Güvensiz, Mantıksız	6
-gi: Sevgi: 2, Bilgi: 2, Saygı, Görgü	6
-sAl: Biçimsel, Dinsel, Fiziksel, İnançsal, Kişisel	5
-ş: Anlayış, Deyiş, Davranış	3

Tablo 7'deki bulgulara göre erkek öğrenciler konuşmalarında 15 kez "-lik"; 12 kez "-li", 11 kez "-m"; 6'şar kez "-süz" ve "-gi"; 5 kez "-sAl" ve 3 kez "-ş" yapım ekini kullanmışlardır.

Tartışma ve Yorum

Bulgulara göre kız ve erkek öğrencilerin konuşmalarında; 2501 toplam söz varlığı, 1031 farklı söz varlığı tespit edilmiştir. Çiftçi (1991) üniversite öğrencilerinin yazılı anlatımlarında 60.095 kelime ve 3.916 farklı kelime kullandıklarını tespit etmiş

ve otobiyografilerdeki ve kompozisyonlardaki farklı ve ortak kelimelerden hareketle öğrencilerin 1.273 genel aktif kelime kullandığı sonucuna varmıştır. Koçak (1999) ise lise 3. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarında 16.075 kelime ve 2.443 farklı kelime tespit etmiştir. Pierce (1960) günlük konuşmalarda 3.715 yazılı dilde 6.005 farklı kelime tespit etmiştir. Göz (2003) yazılı Türkçede 22.693 farklı kelime tespit etmiştir. Karadağ (2005) 5. sınıfların yazılı anlatımlarında 4.948, Temur (2006), 5. sınıflarda 3.686, Kurudayıoğlu (2005), 8. sınıfların yazılı anlatımlarında 5.055, Aşık (2007), konuşma dilinde 7.649, Pilav (2008), üniversite 1. sınıf öğrencilerinde 7.335, Eğilmez (2010), 4. sınıf öğrencilerinde 3.446 farklı kelime belirlemiştir. Ünsal'ın (2005) çalışmasında sözlü anlatımda 5. sınıf öğrencilerinin 1030; 8. sınıf öğrencilerinin 1223 ve 11. sınıf öğrencilerinin 1539 kelime hazinesine sahip oldukları tespit edilmiştir. Obuz'un (2012) sözlü dil üzerine yaptığı çalışmasında 8. sınıflarda toplam 14733 kelime, 1736 farklı kelime belirlenmiştir. Bu sonuçlar, sözlü ve yazılı anlatımların yanı sıra ifade tür ve biçimlerinin de söz varlığı üzerinde farklılığa neden olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Konuşmalarda; 1681 isim, 684 farklı isim; 183 fiil, 88 farklı fiil; 233 edat ve bağlaç, 28 farklı edat ve bağlaç; 320 fiilimsi, 169 farklı fiilimsi; 52 özel isim, 31 farklı özel isim; 5 toplam ve farklı özdeyiş; 25 toplam ve farklı deyim; 2 toplam ve farklı ikileme vardır. Konuşmalarda atasözü kullanılmamıştır. Bu sonuçlar, öğrencilerin konuşmalarında temel söz varlığı dışındaki unsurlardan yeterince yararlanmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Emiroğlu'nun (2015) sözlü dil üzerinde yaptığı çalışmasında da öğrencilerin çok fazla deyim kullanmadığı, az sayıda ikileme, atasözü ve özel isim kullandığı görülmüştür.

Bulgulardan hareketle hazırlıklı konuşmalarda en fazla isim türünde kelimelerin kullanıldığı belirlenmiştir. Sözlü dil üzerine yapılan Ünsal'ın (2005) ve Emiroğlu'nun (2015) araştırmalarında da isimlerin, fiillere oranla daha fazla kullanıldığı belirlenmiştir. Aksan ve Yaldır'ın (2010) araştırmasında da adlar ve eylemlerin derlemlerde diğer sözcük türlerine göre çok daha sık kullanıldığı belirlenmiştir.

Bulgulara göre kız öğrencilerin toplam ve farklı söz varlıklarında; toplam 1472, 841 farklı unsur yer almaktadır. Konuşmalarda; 1072 isim, 570 farklı isim; 86 fiil, 60 farklı fiil; 109 edat-bağlaç, 24 farklı edat-bağlaç; 137 fiilimsi, 122 farklı fiilimsi; 34 özel isim, 24 farklı özel isim; 4 toplam ve farklı özdeyiş, 20 toplam ve farklı deyim vardır. Kız öğrenciler konuşmalarında atasözü ve ikileme kullanmamışlardır. Erkek öğrencilerin söz varlıklarında toplam 1027, 770 farklı unsur yer almaktadır. Konuşmalarda; 609 isim, 535 farklı isim; 97 fiil, 66 farklı fiil; 124 edat-bağlaç, 23 farklı edat-bağlaç; 140 fiilimsi, 112 farklı fiilimsi; 18 özel isim, 13 farklı özel isim; 1 toplam ve farklı özdeyiş; 5 toplam ve farklı deyim; 2 toplam ve farklı ikileme vardır. Atasözü kullanılmamıştır. Bulgulardan hareketle kız öğrencilerin söz varlıklarının daha zengin olduğu söylenebilir. Obuz'un (2012) sözlü dil üzerine yaptığı çalışmasında toplam kelime ve çeşit kelime kullanımları bakımından kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha başarılı olduğu, öğrencilerin kelimeler dışındaki söz varlıkları incelendiğinde ikileme, deyim ve atasözü kullanımlarının zayıf olduğu belirlenmiştir.

Bulgulara göre erkek öğrencilerin toplam ve farklı fiil sayıları kız öğrencilerden daha fazladır. Bu bulgu, erkek öğrencilerin konuşmalarında daha fazla yargı bildirerek konuştukları biçiminde yorumlanabilir. Dikkati çeken diğer bir bulgu ise kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha fazla deyim kullanmaları, ancak atasözü ve ikileme kullanmamalarıdır. Ayan ve Baş (2015), çizgi filmlerden elde ettikleri toplam 27.946, farklı 3.839 söz varlığı unsurlarının kelimeler dışındaki 424'ü deyim, 4'ü atasözü, 72'si ikileme, 205'i kalıp söz, 4'ü argo kelime, 1.592'si ise özel isimdir. Araştırmada ikilemelerin, atasözlerinin toplam kelime sayısı içindeki oranının %1'in altında olduğu görülmektedir. *Ünsal'ın (2005) sözlü dil üzerine yaptığı araştırmasında da öğrencilerin ikilemeleri, atasözlerini, deyimleri ve vecizeleri sözlü ifadelerinde çok fazla çeşitlilikte kullanmadıkları belirlenmiştir.*

Bulgulara göre kız öğrencilerin isim türünde en çok "bir", fiil türünde "de", bağlaç türünde "ve", özel isim türünde "Allah, fiilimsi türünde ise "olarak" kelimesini kullandıkları belirlenmiştir. Konuşmalarda deyimler ve özdeyişler bir kere kullanılmıştır. Bulgulara göre erkek öğrencilerin isim türünde en çok "bir", fiil türünde "ol", bağlaç türünde "ve", özel isim türünde "Türkçe", fiilimsi türünde ise "olarak" ve "olduğu" kelimelerini kullandıkları belirlenmiştir. Konuşmalarda deyim ve ikilemeler bir kere kullanılmıştır. Sözlü dil üzerinde yapılan bir çalışma olan Aşık'ın (2007) ve Tunçel'in (2011) araştırmalarında da en çok kullanılan kelime "bir" dir. Emiroğlu'nun (2015) çalışmasında da "bir" en çok kullanılan üçüncü kelimedir. Aksan ve Yaldır'ın (2011) ve Özbay, Büyükkiz ve Uyar'ın (2011), çalışmasında da "bir" en sık kullanılan birinci kelimedir. ODTÜ Türkçe Derleminde (2010) ve İpekçi'nin (2005) çalışmalarında ise "bir" ikinci sırada yer almaktadır.

Araştırmada kız öğrenciler en çok "de" fiilini kullanırken erkek öğrenciler en çok "ol" fiilini kullanmışlardır. Göz'ün (2003) ve Aksan ve Yaldır'ın (2011) çalışmasında da "ol" fiili en çok kullanılan ikinci kelimedir. Göz'ün (2003) çalışmasında "de" fiili en çok kullanılan yedinci kelimedir. Kız ve erkek öğrencilerin en çok kullandıkları bağlaç "ve" dir. Göz'ün (2003) çalışmasında ve ODTÜ Türkçe Derleminde "ve" en çok kullanılan kelimedir. Emiroğlu'nun (2015) ve Aksan ve Yaldır'ın (2011) araştırmasında da en çok kullanılan bağlaç "ve" dir.

Özel isimlerde kızlar en çok "Allah" kelimesini kullanırken erkekler en çok "Türkçe" kelimesini kullanmışlardır. Özbay, Büyükkiz ve Uyar'ın (2011) araştırmasında 7. Sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarında kullandıkları özel isimler arasında "Türkçe" ve "Allah" ilk sıralardadır. Kız öğrenciler fiilimsi türünde en çok "olarak" kelimesini, erkek öğrenciler ise "olarak" ve "olduğu" kelimelerini eşit sayıda kullanmışlardır. ODTÜ Türkçe derleminde "olarak" 11. sırada, "olduğu" ise 23. sırada yer almıştır.

Kız ve erkek öğrencilerin en çok kullandıkları isimler arasında içerik kelime olarak ortak olan kelime "insan"dır. Özbay, Büyükkiz ve Uyar'ın (2011) çalışmalarında da "insan" en çok kullanılan kelimeler arasındadır. Göz'ün (2003) çalışmasında "insan"

en çok kullanılan 24. kelimedir. Erkek öğrencilerin konuşmalarında en çok kullandıkları içerik kelimelerinden olan “zaman” kelimesi ODTÜ-Türkçe Derleminde en çok kullanılan kırk birinci kelimedir. Aksan, Mersinli ve Yıldız’ın (2011) çalışmasında da “zaman” ve “insan” kelimesi en çok kullanılan ilk 20 kelime içerisindeydi. Aksan ve Demirhan’ın (2014) araştırmasında da “zaman” ve “insan” kelimeleri en çok kullanılan ilk 10 kelime arasındadır. Kennedy (1998), konu açısından daraltılarak hazırlanan derlemlerde içerik sözcüklerinin sıklık listelerinin üst sıralarında yer aldığını belirtmiştir.

Bulgulardan hareketle kız öğrencilerin konuşmalarında en fazla kullanılan yapım ekleri; “-Ilk”; “-II” ve “-sIz” dır. Erkek öğrenciler ise en fazla “-Ilk”; “-II” ve “-m” yapım ekleriyle türetilmiş kelimeleri kullanmışlardır. Korkmaz (2003), Türkiye Türkçesi Grameri’nde 67 fiilden isim yapım eki, 55 isimden isim yapım eki, 21 isimden fiil yapım eki ve 19 fiilden fiil yapım eki olduğunu dile getirmiştir. Buradan hareketle ana dili ve yabancı dil olarak Türkçe öğrenecekler için hazırlanan kitap ve etkinliklerde sözlü dilde en çok kullanılan yapım eklerine dikkat çekilmesi gereği ifade edilebilir.

Sonuç ve Öneriler

Bulgulara göre kız ve erkek öğrencilerin hazırlıklı konuşmalarında;

-Kız öğrencilerin toplam ve farklı söz varlıklarının daha fazla olduğu,

-En fazla isim türünde kelimelerin kullanıldığı,

-Erkek öğrencilerin fiil ve fiilimsi sayılarının kız öğrencilerden fazla olduğu,

-Kız öğrencilerin konuşmalarında ikileme kullanmadıkları,

-Kız ve erkek öğrencilerin atasözü kullanmadığı,

-Kız ve erkek öğrencilerin en çok “bir”, “bu”, “ve” kelimelerini kullandıkları,

-Kız öğrencilerin isim türünde en çok “bir”, fiil türünde “de”, bağlaç türünde “ve”, özel isim türünde “Allah”, fiilimsi türünde ise “olarak” kelimesini kullandıkları,

-Erkek öğrencilerin isim türünde en çok “bir”, fiil türünde “ol”, bağlaç türünde “ve”, özel isim türünde “Türkçe”, fiilimsi türünde ise “olarak” ve “olduğu” kelimelerini kullandıkları,

-Kız öğrencilerin konuşmalarında en fazla kullanılan yapım eklerinin “-Ilk”; “-II” ve “-sIz” olduğu,

-Erkek öğrencilerin konuşmalarında en fazla kullanılan yapım eklerinin “-Ilk”; “-II” ve “-m” olduğu tespit edilmiştir.

Bu sonuçlardan hareketle; Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan metinlerde bu bulguların göz önünde bulundurulması gereği ifade edilebilir. Ayrıca öğrencilerin hazırlıklı konuşmalarını daha etkili hale getirmelerinde bütün söz

varlığı unsurlarının kullanılması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmada çokanlamlı kelimeler çalışmanın dışında tutulmuştur. Öğrencilerin hazırlıklı konuşmalarında kullandıkları çokanlamlı kelimeleri tespit eden çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca hazırlıklı ve hazırlıksız konuşmalar ile yazılı dildeki söz varlığı unsurlarını karşılaştıran çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- AKSAN, D. (2015). Türkçenin Söz Varlığı. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- AKSAN, Y., MERSİNLİ, Ü. & YALDIR, Y. (2011). İlköğretim Türkçe Ders Kitapları Derlemi ve Türkçe Ulusal Dil Derlemi Örneklemindeki Sözcük Sıklıkları. (Ed.) Türkçe Öğretimi Üzerine Çalışmalar, (s.405). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- AKSAN, Y. & YALDIR, Y. (2011). Türkçe Sözvarlığının Nicel Betimlemesi. 24. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildiri Kitabı, 17-18 Mayıs 2010, Ankara ODTÜ, 377-387.
- AYAN, S. & BAŞ, B. (2015). Çizgi Filmler ile İlkokul Öğrencilerinin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 3(4), 84-99.
- AŞIK, U. (2007). Yabancılar İçin Temel Türkçe Söz Varlığının Oluşturulması. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- AVKAPAN, A. (2006). Orta Öğretim 11. Sınıf Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- BAŞ, B. (2006). 1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- BAŞ, B. (2011). Söz Varlığı ile İlgili Çalışmalarda Kullanılacak Ölçütler. Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, 27-61.
- BAŞ, B. & KARADAĞ, Ö. (2012). Söz Varlığı Üzerine Yurt Dışında ve Türkiye’de Yapılan Temel Araştırmalar. Millî Eğitim, 193, 81-105.
- BİLGİN, N. (2006). Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- BLACHOWICZ, C.L.Z. & FISHER, P. (2004). Vocabulary lessons. Educational Leadership, 61, 66-69.
- British National Corpus, Oxford University Computing Services, <http://www.natcorp.ox.ac.uk> adresinden 29.11.2015 tarihinde erişildi.
- ÇIPLAK, M. (2005). Uşak Merkez İlköğretim 5., 8. ve 11. Sınıfların Yazılı Kelime Hazinesinin Belirlenmesi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- ÇİFTÇİ, M. (1991). Bir Grup Yükseköğrenim Öğrencisi Üzerinde Kelime Serveti Araştırması. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

◆ Derya Yıldız

- EĞİLMEZ, Nigar. (2010). **İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarındaki Söz Varlığının İlköğretim Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarına Aktarımı**. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- EMİROĞLU, S. (2015). **Öğrencilerin Hazırlıksız Konuşmada Kullandığı Farklı Kelime Sayısının Tespiti Ve İncelenmesi**, Tarih Okulu Dergisi (TOD) Yıl 8, Sayı XXIII, ss. 19-40.
- ENSAR, F. & DOĞAN, S. (2014). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yazılı Anlatımlarındaki Kelime Hazineleri Üzerine Bir İnceleme. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 11(25), 229-244.
- ERGIN, M. (1998). Türkçe Dil Bilgisi. *İstanbul*: Bayrak Yayınevi.
- GÖZ, İ. (2003). Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları.
- İPEKÇİ, A. (2005). **İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Kelime Serveti Üzerine Bir Araştırma**. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- KARADAĞ, Ö. (2005). **İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma**, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- KARADAĞ, Ö. & Kurudayıoğlu, M. (2006). 2005 Türkçe Programına Göre Hazırlanmış İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Kelime Hazinesi. XV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Muğla Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, 13-15 Eylül 2006.
- KOÇAK, H. (1999). Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kelime Hazinesi İle İlgili Bir Araştırma. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- KORKMAZ, Z. (1992). Gramer Terimleri Sözlüğü (Vol. 575). Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu.
- KORKMAZ, Z. (2003). Türkiye Türkçesi grameri şekil bilgisi. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KURUDAYIOĞLU, Mehmet. (2005). **İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma**, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- KUTLU, H. (2006). MEB İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Söz Varlığı Açısından Değerlendirilmesi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- MARTİNET, A. (1985) İşlevsel Genel Dilbilim. Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- NELSON, J.R.; Stage S. A. (2007). "Fostering the Development of Vocabulary Knowledge and Reading Comprehension Though Contextually-Based Multiple Meaning Vocabulary Instruction." *Education and Treatment of Children*, 30 (1).
- OBUZ, F. G. (2012). **İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Sözlü Anlatımlarındaki Aktif Kelime Serveti Üzerine Bir Araştırma (Uşak/ULUBEY Örneği)** Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZBAY, M., BÜYÜKİKİZ, K. K., & UYAR, Y. (2011). İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarındaki Kelime Hazineleri Üzerine Bir İnceleme. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(15).

- PİLAV, S. (2008). **Üniversite Birinci Sınıf Öğrencilerinin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma**. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- ROBINSON, M. (2005). "Examining the Relationship Between Vocabulary Knowledge, Oral Reading Fluency, and Reading Comprehension. Unpublished Doctoral Thesis, University of Oregon, Oregon.
- SAY, B. ve Oflazer, K. (2010). ODTÜ Türkçe Derlem Projesi. (<http://www.ii.metu.edu.tr/~corpus>).
- SÜLEYMANOĞLU, H. M. (2006). Türkçenin Ters Sıklık Sözlüğü. Ankara: Kurmay Kitap Yayın Dağıtım.
- TEMUR, T. (2006). **İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Yazı Dilindeki Kelime Hazinelerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- TUNÇEL, H. (2011). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Sözlü Türkçenin kelime sıklığı ve yaygınlığını belirleme çalışması, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Türkçe Sözlük. (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÜNSAL, H. (2005). **İlköğretim 5 ve 8. Sınıflar İle Ortaöğretim 11. Sınıfların Sözlü Anlatımdaki Aktif Kelime Hazineleri / Afyon Merkez Örneği**. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- YALÇIN, S. K. (2005). **İlköğretim 1. ve 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Söz Varlığı Unsurlarının Eğitsel Açından Değerlendirilmesi**. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- YALÇIN, S. K., & ÖZEK, Fatih, (2006). Söz Varlığının Temel Dil Becerilerinin Ve Akademik Disiplinlerin Kazanımına Olan Etkileri. *Millî Eğitim*,171, 130-139.
- YAZI, Z. (2005). Orta Öğretim 10. Sınıf Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- YILDIRIM, A. & ŞİMŞEK, H.(2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YİĞİTTÜRK, H. (2005). Orta Öğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).